

Sundbyberg 2026-01-19

Diarienummer: S2025/02039

Vår referens:
Monica Klasén McGrath

Mottagare:
s.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: s.sof@regeringskansliet.se

Remissvar: Utkast till lagrådsremiss För barns rättigheter och trygghet – en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga S2025/02039

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 54 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar drygt 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla utifrån Funktionsrättskonvention.

Stark FN-kritik mot samhällsvården för barn och unga

Barn med funktionsnedsättning ska ha samma rättigheter som andra barn med utgångspunkt i Barnkonventionen och Funktionsrättskonventionen. Barnets bästa ska alltid stå i centrum. Båda konventionerna betonar respekt för barnets åsikter och barn med funktionsnedsättning ska erbjudas anpassat och individuellt stöd inklusive för barnets behov anpassat Alternativ och Kompletterande Kommunikation för att fritt kunna uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem. Det är särskilt viktigt för de barn som finns inom samhällsvården.

I det här sammanhanget hänvisar vi specifikt till Funktionsrättskonventionen art 14 om att en person med funktionsnedsättning inte får frihetsberövas enbart på grund av en funktionsnedsättning. Förebyggande och tidiga insatser för barn med funktionsnedsättning och deras familjer kan inte nog betonas.

En ömsesidig och fortlöpande dialog och samverkan med barnet och dennes familj är avgörande för ett lyckat resultat.

Sverige granskas regelbundet av FN hur man efterlever de mänskliga rättigheterna och de konventionsåtaganden vi som land har ställt oss bakom. De rekommendationerna Sverige fått från FN:s Barnrättskommittén (2023) och FN:s Kommitté för rättigheter med funktionsnedsättning (2024) riktar skarp kritik när det gäller samhällsvården för barn och unga i Sverige. Bristerna är omfattande. FN uppmanar därför staten att:

- säkerställa att personal får utbildning i vårdmetoder som inte inbegriper tvång.¹
- säkerställa tillgången till barnvänliga och oberoende klagomålsmekanismer särskilt inom alternativ omvårdnad, det vill säga samhällsvården.
- säkerställa att barn inte utsätts för våld (inklusive sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp) inom samhällsvården. Man uppmärksammar i synnerhet utsattheten bland flickor och barn med funktionsnedsättning. Barn som utsätts för våld ska erkännas som brottsoffer, så att det kan säkerställas att sådant våld anmäls, utreds och föranleder åtal på samma villkor som våld mot andra medborgare.²
- användningen av tvångs- och begränsningsåtgärder inom alla typer av institutioner förbjuds.
- stärka de befintliga tillsynsmekanismerna inom samhällsvården.

Allmänna synpunkter om den sociala barn- och ungdomsvården

Barn med funktionsnedsättning är överrepresenterade inom den sociala barn- och ungdomsvården och befinner sig ofta i särskilt

¹ Detta är inte bara viktigt för att undvika tvång och begränsningar och i värsta fall hot och våld utan är även en förutsättning för att skapa en kvalitativ verksamhet med barnet och ungdomens bästa i fokus.

² Det är även i nästa steg viktigt som underlag för kartläggning för att skapa rutiner i verksamheten för att undvika att detta sker igen.

utsatta situationer där rättssäkerhet, delaktighet och tillgänglighet är avgörande.

Samhällsvården för barn och unga i Sverige har blivit institutioner för barn och unga med funktionsnedsättning. Det konstaterar Institutet för mänskliga rättigheter i sin rapport **Låsta statliga ungdomshem – vår tids institutioner för barn och unga med funktionsnedsättning?**³ Inom SiS är en överväldigande majoritet idag barn och unga med funktionsnedsättning. Andelen barn och unga med funktionsnedsättning inom HVB är något lägre, men det finns ett mörkertal.⁴ Visserligen är de flesta barn och unga frivilligt placerade inom HVB men en stor andel – 40 procent – är placerade enligt LVU.

Många av de barn och unga med funktionsnedsättning som är placerade enligt LVU är det med misstanke om att föräldrarna har bristande omsorg av barnet. Ofta handlar det egentligen om att föräldrarna känner barnets behov så väl att de kompenserar för att stödja barnet i vardagen. Det kan ex vara ett annorlunda kommunikationssätt, tydliga och annorlunda rutiner jämfört med för andra jämnåriga barn, anpassningar i rutiner, umgänge, kost och klädsel.

Oavsett om vi talar om tvångsvård eller frivillig vård, måste samhället kompromisslöst säkerställa en **likvärdig, jämlik, jämställd och rättssäker vård** för de barn och unga som finns inom samhällsvården. Det är den grupp som samhället behöver värna allra mest då de befinner sig i en synnerligen utsatt livssituation. Så är det långt ifrån idag.

Ytterst måste strävan vara att barn och unga inte ska vårdas på institutioner eller under institutionsliknande förhållande. Vi välkomnade besked från socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall att regeringens avsikt är att fler barn och unga i stället ska få vara i ett familjehem. Hon har konkret utlovat ett familjehemspaket, men det lyser med sin frånvaro.

³ <https://mrinstitutet.se/aktuellt/nyheter-2025/2025-09-11-ny-rapport-sis-hemmen-har-utvecklats-till-sarskilda-institutioner-for-barn-och-unga-med-funktionsnedsattning>

⁴ <https://www.socialstyrelsen.se/publikationer/statistik-om-socialtjanstinsatser-till-barn-och-unga-2023-2024-10-9204/>

Samhällsvården för barn och unga måste förändras från grunden och självklart vara helt anpassad efter de behov och förutsättningar de här barnen och unga har.

Sammanfattning

Vi välkomnar ambitionen i utkastet till lagrådsremiss att stärka barns rättigheter och trygghet genom en ny lag om omhändertagande för vård av barn och unga och instämmer i bedömningen att förslagen som helhet kommer att stärka skyddet och rättssäkerheten. Samtidigt konstaterar vi att funktionsrättsperspektivet och därmed barnperspektivet för denna grupp inte är tillräckligt tydligt integrerat i förslagen.

Förarbetena innehåller ur ett funktionsrättsperspektiv kloka resonemang men perspektivet saknas tyvärr i lagförslagen, vilket är en stor brist då en mycket hög andel av målgruppen är barn och unga med funktionsnedsättning

Vi är liksom flera andra remissinsatser **kritiska** till den mycket korta remisstiden för denna viktiga reform, som remitterades mellan jul och nyår, vilket lämnar en remisstid som är mycket kort.

Vi **avstyrker** förslaget under avsnitt 5.3 om att föra över de särskilda befogenheterna som gäller vid de särskilda ungdomshemmen till en ny lag.

Vi **avstyrker** förslaget under avsnitt 6.4.2 om att information inte behöver lämnas om det utifrån ålder, mognad eller av någon annan anledning är uppenbart obehövligt. Vi har också **flera tillägg** gällande absoluta förutsättningar för att barn med funktionsnedsättningar ska komma till tals och få information.

Vi **avstyrker** å det bestämdaste förslaget under avsnitt 7.2.2 i lagrådsremissen som bland annat handlar om att formuleringen "socialt nedbrytande beteende" ska kompletteras med "något annat destruktivt beteende" som grund för omhändertagande.

Vi **har förslag till förstärkning** av förslagen till lagtext under kapitel 21.

Utkastet saknar i viktiga delar en funktionsrättsanalys, det gäller bland annat barnets rätt att komma till tals, och de förslag som innebär

att även psykiska besvär eller psykiatriska tillstånd, det vill säga funktionsnedsättningar, ska kunna utgöra grund för omhändertagande för vård.

Förslagen innebär att barn och unga med funktionsnedsättning ska kunna tvångsomhändertas på grundval av eget beteende. Detta banar väg för ytterligare institutionalisering av barn med funktionsnedsättning, vilket både FN:s barnrättskommittén⁵ kommenterat och FN:s funktionsrättskommitté⁶ krävt att Sverige upphör med. En funktionsnedsättning får, i enlighet med Funktionsrättskonventionen i sig aldrig rättfärdiga ett omhändertagande.

Nedan följer våra synpunkter strukturerade efter lagrådsremissens kapitel och huvudsakliga förslag.

Kap 5 En ny lag om omhändertagande av barn och unga

5.3 Lagens struktur

Vi **avstyrker** förslaget under avsnitt att föra över de särskilda befogenheterna som gäller vid de särskilda ungdomshemmen till en egen lag. Vi anser att bestämmelserna även fortsatt ska omfattas av LVU. LVU är en rättighets- och skyddslagstiftning för barn och unga och inte en lagstiftning som syftar till att skydda samhället. Genom att plocka ur bestämmelser om särskilda befogenheter, som vi vet i dagsläget missbrukas gentemot barn och unga, riskerar LVU:s syften att skenbart inte gälla vid utövandet av de särskilda befogenheterna. I övrigt delar vi Barnrättsbyråns remissvar och analys på denna punkt.

Kap 6 Barns och ungas rättigheter

Förslaget att tydliggöra barnet som självständig rättighetsbärare är i grunden positivt och följer både Barnkonventionen och Funktionsrättskonventionen. För barn med funktionsnedsättning är detta dock endast verkningsfullt om rätten till delaktighet och inflytande är praktiskt möjlig. Utifrån dennes behov och sätt att

⁵ [CRC/C/SWE/CO/6-7](#)

⁶ [CRPD/C/EST/CO/R.1](#)

kommunicera och interagera. Inte sällan behövs stöd av en anhörig eller en psykolog och/eller logoped.

Vi saknar en funktionsrättsanalys och ett uttryckligt funktionsrättsperspektiv i lagens inledande bestämmelser. Barn med funktionsnedsättning riskerar därmed att omfattas av ett formellt rättighetsskydd utan reellt genomslag.

I lagens inledande bestämmelser bör det tydliggöras att barnets rättigheter ska tillgodoses med beaktande av barnets funktionsförmåga och behov av anpassning, i linje med principen om skälig anpassning enligt Funktionsrättskonventionen. (Källa)

6.2 Barnets bästa

Att **barnets bästa** ges en central och samlad reglering är positivt. Samtidigt konstaterar vi att begreppet barnets bästa riskerar att tillämpas olika för barn med funktionsnedsättning, om inte särskild kartläggning och utifrån den en gedigen vägledning utifrån dennes förutsättningar och behov ges.

För barn med funktionsnedsättning är behov av struktur, kontinuitet, hjälpmedel, specialiserade insatser och tillgänglig kommunikation vara avgörande delar av barnets bästa. Att enbart hänvisa till barnets rätt att höras utan att samtidigt säkerställa tillgång till tillgänglig kommunikation står i strid med såväl Barnkonventionen som Funktionsrättskonventionen.

Det bör därför tydliggöras i lagtexten att bedömningen av barnets bästa särskilt ska beakta:

- **barnets funktionsnedsättning,**
- **behov av kontinuitet i stöd och behandling,**
- **behov av tillgänglig miljö och kommunikation,**
- **konsekvenser för barnet av miljö- och relationsförändringar.**

6.3 Barnets rätt att komma till tals

Vi välkomnar ambitionen att stärka barns rätt att komma till tals och till information. För barn med funktionsnedsättning är dock denna rätt beroende av tillgänglig och individanpassad kommunikation. Det handlar **exempelvis** om barn med intellektuell funktionsnedsättning,

autism, döva barn, barn med hörselnedsättning och barn med språkstörning och för dessa barn innebär brister i kommunikationen en betydande rättssäkerhetsrisk.

Om tillgänglig och individanpassad kommunikation saknas riskerar barnets åsikter att inte inhämtas alls, förenklas eller misstolkas, bedömas som opålitliga eller påverkade av vuxna eller avfärdas på grund av barnets sätt att uttrycka sig. Utöver dialog med barnet och föräldrarna kan tidigare förskolelärare och lärare bidra med värdefulla erfarenheter och framgångsfaktorer om vad som fungerar liksom inte fungerar. Dessutom är beskrivningen i utredningen avgörande liksom kontakt med tidigare inblandade parter som BUP, habilitering och LSS-verksamheter.

Utkastet till lagrådsremissen saknar tydliga krav på anpassning av kommunikation efter barnets kognitiva och kommunikativa förmåga och språk.

Utkastet till lagtext bör därför kompletteras med ett uttryckligt krav på att information och kommunikation med barnet ska vara tillgänglig, begriplig och anpassad efter barnets individuella förutsättningar och språk.

- Barns åsikter ska inhämtas på barnets eget språk eller genom annat fullgott kommunikationssätt,
- döva barn ges rätt till kvalificerad teckenspråkig kommunikation.
- barn med språkstörning ges rätt till anpassad kommunikation, ex AKK och tillräcklig tid för att uttrycka sig,
- det införs dokumentationskrav av hur språklig tillgänglighet har säkerställts i varje ärende.

6.4.2 Information till barnet

Funktionsrätt Sverige **avstyrker** att relevant information inte behöver lämnas om det utifrån ålder, mognad eller av någon annan anledning är uppenbart obehövligt. Detta är en stor risk eftersom vanliga funktionsnedsättningar i detta sammanhang som autism, adhd, tvång och Tourettes syndrom är utvecklingsrelaterade kognitiva funktionsnedsättningar. Det är därför direkt kontraproduktivt att utgå ifrån en generell utvecklingsnivå för en viss ålder. Utvecklingen sker i enlighet med funktionsnedsättningen och dess beskrivning i diagnosmanualer som ICD-11 och DSM-5 och hur den beskrivs i barnens individuella utredningar oftare i en långsammare takt jämfört med jämnåriga utan funktionsnedsättning.

Som redan lyfts ska information som ges till barn och unga vara anpassad utefter det enskilda barnet, exempelvis om barnet har en funktionsnedsättning. Det bör vara gällande även när det kommer till information om beslut och dess möjlighet att överklagas. Risker är att formuleringen om obehövt ger utrymme för godtyckliga bedömningar om ett barns möjlighet att ta till sig och ha behov av information.

Kap 7 Förutsättningar för omhändertagande för vård

7.2.2 Eget beteende

De omarbetade grunderna för omhändertagande sägs syfta till tydlighet och stärkt skydd för barnet. Ur ett funktionsrättsperspektiv finns dock en allvarlig risk att funktionsnedsättning eller funktionsrelaterade beteenden indirekt kommer att utgöra grund för omhändertagande.

Barn med exempelvis psykisk ohälsa eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar riskerar att bedömas som utsatta på grund av sitt beteende. Detsamma gäller barn med hörselnedsättning eller språkstörning vars begränsade språkförmåga kan misstolkas och ligga till grund för ingripanden. Det handlar om barn som inte fått adekvat stöd från samhället. De beteenden som uppvisas kräver stöd och anpassningar, exempelvis i förskola, skola och i hemmet, ibland behandling men inte tvångsvård.

Att grunda tvångsomhändertagande av barn och unga med funktionsnedsättning på "eget beteende" och rekvisitet "destruktivt beteende" står i direkt strid med Funktionsrättskonventionen.

Utkastet ger uttryck för en anmärkningsvärt bristfällig funktionsrättsanalys i bedömningen om att även psykiska besvär eller psykiatriska tillstånd ska kunna utgöra grund för omhändertagande för vård.

I lagtexten måste det följaktligen framgå att

- funktionsnedsättning i sig aldrig får utgöra grund för omhändertagande,
- särskild kompetens om funktionsnedsättningar ska finnas i utredningar.
- bristande tillgång till stöd, hjälpmedel eller anpassningar inte ska likställas med omsorgsbrist,

- **samhällets ansvar att erbjuda adekvat stöd ska vara uttömt innan tvångsvård aktualiseras.**

I övrigt delar vi Barnrättsbyråns remissvar och analys av utkastets bristfälliga funktionsrättsanalys samt avsteg från människorättsmodellen. Det borde stå utom tvivel att ”beteenden och färdigheter hos ett barn eller en ung person med funktionsnedsättning bör ses i ljuset av de funktionshinder som samhället orsakar, exempelvis genom låsta miljöer, i stället för att åläggas barnet själv som något denne bär ansvar för.” **Utkastets formuleringar om beteenden och färdigheter som något som kan gå att förändra i tvångsvården, innebär en syn på funktionsrätten som gör ett avsteg från människorättsmodellen och fråntar staten sitt ansvar att anpassa samhället.**

Kapitel 21 Offentligt biträde och ställföreträdare

Vi välkomnar samtliga förslagen om stärkt rätt till offentligt biträde. För barn med funktionsnedsättning är dock kompetensen hos biträdet avgörande.

Utan kunskap om funktionsnedsättningar riskerar biträdet att inte kunna tillvarata barnets rättigheter fullt ut.

Lagtexten bör därför

- **ställa krav på kompetens om barns funktionsnedsättningar för offentliga biträden i dessa mål,**
- **tydliggöra bitrådets ansvar att säkerställa barnets faktiska delaktighet.**

Avslutande synpunkter

Funktionsrätt Sverige anser att lagrådsremissen innehåller flera viktiga reformer men att funktionsrättsperspektivet måste stärkas för att lagen ska få fullt genomslag för alla barn. Utan tydligare reglering riskerar barn med funktionsnedsättning att även fortsättningsvis möta bristande tillgänglighet, delaktighet och rättssäkerhet inom den sociala barn- och ungdomsvården.

Funktionsrätt Sverige har två förslag som skulle stärka rättssäkerheten för alla barn och unga i samhällets vård.

Förslag 1: Det ska vara obligatorisk med funktionsrättskompetens vid utredning av behovet av samhällsvård. Det är avgörande att utredningen görs av personer som har en gedigen praktisk kunskap om vilka konsekvenser barnets eller ungdomens funktionsnedsättning har i vardagen vad gäller exempelvis dennes sätt att kommunicera, fungera med omgivningen samt förstå vad som förväntas, och kunna skapa förutsättningar för att må bra och känna sig trygg.

Förslag 2: inför en oberoende klagomålsmekanism för barn och unga som placerats utanför hemmet – oberoende av placeringsform.

Förslag 3: inför ett barn- och ungdomsråd i syfte att skapa en strukturerad kanal för barn och unga att framföra synpunkter på sin vård och konstruktiv kritik för att utveckla verksamheten; ett forum som är en dialog mellan boende och personal, och om kan fungera som ett komplement till en oberoende klagomålsmekanism

Vi uppmanar slutligen regeringen att pausa lagrådsremissen och genomföra en **barnkonsekvensanalys**⁷ och en **funktionsrättskonsekvensanalys**⁸ innan man går vidare.

Med vänlig hälsning
Funktionsrätt Sverige



Nicklas Mårtensson
Ordförande

7

<https://skr.se/skr/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamlikhet/barnetsrattigheter/barnkonsekvensanalys.878.html>

⁸ <https://funktionsrattstockholmslan.se/fkb/>